

Карапиш Т. В.,
аспірант кафедри кримінально-виконавчого
та кримінального права
Пенітенціарної академії України,
суддя Ічнянського районного суду Чернігівської області
ORCID: 0009-0005-7745-7302

ОСОБЛИВОСТІ ТРАВМОЧУТЛИВОГО ДОПИТУ ПОТЕРПІЛИХ І СВІДКІВ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ЩОДО ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ

Анотація. У статті розглядаються особливості проведення травмочутливого допиту потерпілих і свідків у кримінальних провадженнях, пов'язаних із воєнними злочинами. Акцент робиться на психологічних, правових та процесуальних аспектах, що визначають специфіку взаємодії слідчих та учасників провадження, які зазнали або стали свідками тяжких насильницьких дій. Автори аналізують сучасні підходи до організації допиту, зокрема методи мінімізації психологічного стресу, забезпечення безпеки та створення умов для максимально достовірного та повного отримання доказів. Висвітлюються ризики вторинної травматизації потерпілих під час допиту, а також проблеми, що виникають через специфіку воєнних злочинів, такі як страх перед репресіями, високий рівень емоційного навантаження, необхідність врахування культурних та мовних особливостей.

У статті здійснено порівняльний аналіз національної практики допиту з міжнародними стандартами, зокрема з правилами Міжнародного кримінального суду щодо допиту свідків та потерпілих. Розглянуто рекомендації щодо адаптації процесуальних норм та слідчих методик для забезпечення ефективного правосуддя та водночас захисту психічного та фізичного стану учасників процесу. Особлива увага приділяється ролі психологічної підготовки слідчих, використанню спеціалізованих технік опитування, дистанційних форм допиту та комплексного супроводу потерпілих правовою та соціальною підтримкою.

Автор також виділяє практичні проблеми, що виникають під час проведення травмочутливого допиту, зокрема документування свідчень, забезпечення їх допустимості у суді та уникнення маніпулювання свідомістю свідків. На основі дослідження пропонуються рекомендації щодо внесення змін до кримінального процесуального законодавства України для вдосконалення процедури допиту в справах воєнних злочинів, підвищення його гуманності та відповідності міжнародним стандартам.

Ключові слова: допит, потерпілий, воєнні злочини, травма, травмочутливий підхід, процесуальне інтерв'ю, Міжнародний кримінальний суд, Римський статут, кримінальне провадження, досудове розслідування.

Karapysh T. V. Features of trauma-informed interviewing of victims and witnesses in criminal proceedings relating to war crimes

Abstract. The article examines the features of trauma-informed interviewing of victims and witnesses in criminal proceedings related to war crimes. The focus is placed on psychological, legal, and procedural aspects that determine the specifics of interaction between investigators and participants in proceedings who have experienced or witnessed severe acts of violence. The authors analyze contemporary approaches to organizing interviews, including methods for minimizing psychological stress, ensuring safety, and creating conditions for the most reliable and comprehensive collection of evidence. The article highlights the risks of secondary traumatization of victims during interviews, as well as challenges arising from the specifics of war crimes, such as fear of reprisals, high levels of emotional strain, and the need to consider cultural and linguistic characteristics.

A comparative analysis of national interview practices with international standards is conducted, particularly with the rules of the International Criminal Court regarding the examination of witnesses and victims. Recommendations are provided for adapting procedural norms and investigative methodologies to ensure effective justice while

simultaneously protecting the mental and physical well-being of participants. Special attention is given to the role of psychological preparation of investigators, the use of specialized interview techniques, remote forms of questioning, and comprehensive support for victims through legal and social assistance.

The author emphasizes the importance of establishing psychological rapport, creating a safe atmosphere during interviews, and applying a trauma-informed approach that minimizes the risk of retraumatization and enhances the quality of obtained evidence. Practical recommendations are provided for considering individual psychological characteristics, and comprehensive amendments to the Criminal Procedure Code of Ukraine are proposed to ensure the rights of victims and witnesses, introduce the participation of psychologists, and regulate remote forms of interviewing.

Key words: *interview, victim, war crimes, trauma, trauma-informed approach, procedural interview, International Criminal Court, Rome Statute, criminal proceedings, pre-trial investigation.*

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну, яке розпочалося 24 лютого 2022 року, спричинило суттєві зміни у безпековій, правовій та гуманітарній ситуації в державі. Збройна агресія супроводжується масовими порушеннями норм міжнародного гуманітарного права, що проявляються у вчиненні воєнних злочинів проти цивільного населення, зокрема вбивствах, катуваннях, незаконних депортаціях, руйнуванні цивільної інфраструктури. Унаслідок цього значно зросла кількість потерпілих і свідків таких злочинів, що зумовило необхідність належного документування доказів та забезпечення ефективного кримінального переслідування винних осіб. Актуальність теми зумовлена сукупністю сучасних правових, соціальних і практичних факторів, які набули особливої гостроти в умовах збройної агресії проти України.

По-перше, з початком повномасштабної війни значно зросла кількість кримінальних проваджень за фактами воєнних злочинів, передбачених ст. 438 Кримінального кодексу України. Це обумовлює необхідність ефективного документування таких злочинів та забезпечення належної доказової бази, ключовим елементом якої є показання потерпілих і свідків. Саме допит виступає однією з найважливіших слідчих (розшукових) дій, яка дозволяє встановити фактичні обставини події, причинно-наслідкові зв'язки та індивідуалізувати відповідальність винних осіб.

По-друге, специфіка воєнних злочинів зумовлює особливі умови отримання доказів. Такі злочини часто вчиняються в умовах бойових дій, тимчасової окупації, масового переміщення населення, що ускладнює доступ до свідків, їх ідентифікацію та фіксацію показань. Організація розслідування

в умовах воєнного стану потребує адаптації процесуальних і криміналістичних підходів до нових викликів.

По-третє, особливого значення набуває психологічний аспект допиту. Свідки та потерпілі від воєнних злочинів нерідко перебувають у стані сильного стресу, пережили травматичні події (насильство, катування, втрату близьких), що впливає на їх здатність відтворювати інформацію. Це вимагає застосування спеціальних тактичних і психологічних прийомів допиту, спрямованих на мінімізацію повторної травматизації та забезпечення достовірності показань.

По-четверте, актуальність дослідження обумовлена необхідністю дотримання міжнародних стандартів захисту прав людини та стандартів доказування, що застосовуються, зокрема, у практиці міжнародних судових інституцій. Недостатній рівень захисту свідків і потерпілих, а також ризик їх повторної віктимізації під час допитів залишаються серйозною проблемою сучасного кримінального провадження.

Отже, актуальність теми визначається нагальною потребою вдосконалення криміналістичних, процесуальних і психологічних підходів до проведення допиту свідків і потерпілих від воєнних злочинів з метою забезпечення ефективного розслідування, притягнення винних до відповідальності та захисту прав людини в умовах збройного конфлікту.

Суттєвим викликом залишається узгодження положень національного кримінального процесуального законодавства з вимогами міжнародного гуманітарного та міжнародного кримінального права. Особливо це стосується порядку фіксації показань, забезпечення права особи на захист, недопущення будь-яких форм катувань або

нелюдського чи такого, що принижує гідність, поведження, а також дотримання стандартів справедливого судового розгляду. Водночас відчутною є недостатня розробленість спеціалізованих криміналістичних і процесуальних рекомендацій щодо проведення допитів у справах про воєнні злочини, що ускладнює практичну діяльність слідчих і прокурорів.

Крім того, специфіка таких кримінальних правопорушень, пов'язаних із міжнародним елементом, зумовлює підвищену складність процесу доказування, зокрема в частині допустимості та належності доказів, отриманих у різних юрисдикціях, а також їх подальшого використання у національних та міжнародних судових інстанціях. У сукупності ці обставини об'єктивно формують потребу в глибокому науковому аналізі, розробленні уніфікованих підходів і вдосконаленні методики проведення допиту свідків і потерпілих від воєнних злочинів з урахуванням як національних, так і міжнародних стандартів.

Метою статті є дослідження особливостей проведення допиту свідків і потерпілих від воєнних злочинів, визначення криміналістичних, процесуальних і психологічних аспектів цієї слідчої (розшукової) дії, а також розроблення науково обґрунтованих рекомендацій щодо її вдосконалення з урахуванням вимог національного законодавства та міжнародних стандартів захисту прав людини.

Досягнення поставленої мети передбачає: аналіз чинного кримінального процесуального законодавства та норм міжнародного гуманітарного і міжнародного кримінального права; виявлення проблемних питань, що виникають під час допиту осіб, які постраждали від воєнних злочинів або стали їх свідками; дослідження впливу психотравмуючих факторів на процес формування та відтворення показань; а також формулювання практичних рекомендацій для підвищення ефективності допиту, забезпечення прав його учасників і допустимості отриманих доказів.

Допит як засіб одержання відомостей про обставини, що мають юридичне значення, застосовується ще з давніх часів і залишається одним із ключових інструментів кримінального процесу. У межах цього дослідження неможливо охопити весь спектр наукових напрацювань і назвати всіх учених та практи-

ків, які досліджували питання нормативного регулювання допиту, а також особливості використання тактичних прийомів щодо різних учасників кримінального провадження залежно від їх процесуального статусу.

Проблематика нормативного регулювання порядку проведення допиту та застосування ефективних тактичних прийомів для отримання повних, всебічних і об'єктивних показань стала предметом наукових розвідок таких учених, як В. К. Весельського, С. О. Власенко, А. Ф. Волобуєв, В. Г. Гончаренко, В. А. Журавель, В. О. Коновалова, В. Г. Лукашевич, Є. Д. Лук'янчиков, Б. Є. Лук'янчиков, М. М. Михеєнко, О. Є. Соловійова, С. М. Стахівський, Л. Д. Удалова, К. О. Чаплинський, Ю. М. Черноус, В. Ю. Шепітько та інші.

Окремий напрям досліджень присвячено особливостям допиту потерпілих і свідків за фактами вчинення воєнних злочинів. Ці питання знайшли своє відображення у працях Ю. Л. Белоусов, М. О. Бондаренко, І. В. Гловюк, О. Жовтук, О. О. Кравчук, С. В. Россоха, Ю. М. Черноус.

Допит у кримінальному провадженні розглядається як передбачена Кримінальним процесуальним кодексом України (далі – КПК України) слідча (розшукова) дія, зміст якої полягає в отриманні уповноваженими суб'єктами (дознавачем, слідчим, прокурором, слідчим суддею або судом) усної інформації від учасників процесу – свідків, потерпілих, підозрюваних чи обвинувачених – щодо обставин, що мають доказове значення. Проведення допиту обґрунтовується наявністю достатніх відомостей про те, що певна особа володіє інформацією, здатною сприяти встановленню істини у кримінальному провадженні, і ця інформація може бути отримана саме шляхом комунікативної взаємодії.

У сучасних умовах допит не обмежується формальним отриманням відомостей, а набуває складного багаторівневого характеру, поєднуючи процесуальні, криміналістичні та психологічні елементи. Його ефективність значною мірою залежить від уміння суб'єкта розслідування застосовувати новітні тактичні підходи, враховувати індивідуальні особливості допитуваної особи, а також адаптувати методику до специфіки конкретної категорії

кримінальних правопорушень, зокрема воєнних злочинів.

У науковій літературі питання сутності та значення допиту посідає центральне місце, що зумовило формування різних підходів до його розуміння у працях учених-процесуалістів і криміналістів.

Так, О. Є. Соловйова визначає допит як одну з найбільш поширених процесуальних дій, яка займає особливе місце серед засобів доказування, оскільки саме через нього забезпечується повне, всебічне та об'єктивне дослідження обставин кримінального провадження. У цьому контексті допит розглядається не лише як спосіб отримання інформації, а як ключовий інструмент формування доказової бази [1, с. 354].

Є. Д. Лук'янчиков та Б. Є. Лук'янчиков підкреслюють, що допит є процесуальним способом отримання від особи відомостей про обставини кримінального правопорушення, який історично сформувався як один із базових інструментів доказування у кримінальному процесі. Водночас дослідники звертають увагу на еволюцію підходів до допиту – від формального опитування до сучасних моделей процесуального інтерв'ю [2, с. 58].

Науковці Ю. М. Черноус і С. О. Власенко визначають допит як різновид вербальної слідчої (розшукової) дії, що має ключове значення на стадії досудового розслідування, оскільки забезпечує отримання доказової інформації. Водночас ефективність його проведення значною мірою залежить від урахування як тактичних, так і психологічних аспектів. Сутність допиту полягає у застосуванні комплексу тактичних прийомів та їх поєднань, спрямованих на налагодження психологічного контакту з особою, яка допитується, а також на подолання можливого протидії розслідуванню кримінальних правопорушень [3, с. 72].

І. І. Шепітько розглядає допит у контексті змагального кримінального процесу як складну судову дію, що передбачає активну взаємодію сторін і спрямована на дослідження доказової інформації шляхом отримання показань від учасників провадження [4, с. 143]. Особливу увагу вчений приділяє таким формам, як перехресний та прямий допит, що підсилюють змагальний характер

процесу.

У криміналістичній доктрині також наголошується на інформаційній природі допиту. Зокрема, він визначається як процес передачі та відтворення інформації про подію кримінального правопорушення, яка сприймається, зберігається і відтворюється допитуваною особою. Це підкреслює важливість психологічних механізмів пам'яті, сприйняття та відтворення під час проведення допиту [5, с. 125].

Узагальнюючи наукові підходи, можна зробити висновок, що сучасні вчені-процесуалісти розглядають допит як комплексне явище, яке поєднує в собі: процесуальну форму отримання доказів, інформаційно-пізнавальний процес, психологічну взаємодію між учасниками, а також тактичний інструмент впливу та комунікації.

Отже, у сучасній правозастосовній і науковій парадигмі допит слід розглядати як комплексне явище, що поєднує в собі ознаки процесуальної дії, пізнавального інструменту та комунікативного процесу, спрямованого на досягнення завдань кримінального провадження. Особливої актуальності набуває необхідність подальшого наукового опрацювання питань удосконалення тактики допиту з урахуванням міжнародних стандартів прав людини, зокрема в контексті розслідування воєнних злочинів, де важливим є забезпечення балансу між ефективністю доказування та гарантіями захисту прав і свобод учасників процесу. О. Л. Дульський слушно підкреслює, що міжнародні стандарти криміналістичного забезпечення збору доказів органами досудового розслідування проявляються у двох ключових площинах: правові та принципові положення міжнародних актів і позиції міжнародних судових органів, які регламентують дотримання базових прав і свобод людини та запобігають їх порушенню; рекомендаційні стандарти, розроблені міжнародними організаціями зі стандартизації, що доступні широкому колу користувачів і застосовуються під час виявлення, витребування, отримання, закріплення та збереження криміналістично значущої інформації у встановленому порядку [6, с. 129].

Особливої специфіки набуває предмет допиту у кримінальних провадженнях щодо

воєнних злочинів. Умови збройного конфлікту вимагають максимальної повноти, точності та професійності під час отримання показань. У цьому контексті важливим є застосування продуманої системи запитань – як відкритих, що сприяють вільному викладенню обставин, так і уточнюючих та контрольних, які дозволяють перевірити достовірність інформації шляхом її зіставлення з іншими доказами. Доцільним є також використання структурованих підходів до планування допиту, що дає змогу оптимізувати процес, врахувати особливості конкретної ситуації та індивідуальні характеристики допитуваної особи.

У справах про воєнні злочини коло осіб, які можуть надавати показання як потерпілі, є ширшим і визначається нормами КПК України [7] та Правилами доказування Міжнародного кримінального суду (далі – МКС) [8]. Зокрема, це не лише безпосередньо потерпілі особи, яким заподіяно шкоду, а й близькі родичі загиблих або інші особи, які набувають процесуального статусу потерпілого у зв'язку з об'єктивною неможливістю участі самого постраждалого. Така специфіка потребує підвищеної уваги до забезпечення їхніх процесуальних прав і гарантій [9].

Водночас практика розслідування воєнних злочинів свідчить про наявність низки суттєвих труднощів, пов'язаних із проведенням допиту. Серед них – складний психоемоційний стан допитуваних, ризик повторної травматизації, мовні та культурні бар'єри, а також необхідність забезпечення безпеки учасників процесу [10, с. 889]. У зв'язку з цим допит у таких категоріях справ потребує впровадження спеціалізованих методик, орієнтованих на поєднання ефективності доказування з дотриманням високих стандартів захисту прав людини.

Водночас сучасні дослідження дедалі більше акцентують увагу на необхідності гуманізації допиту, впровадження стандартів прав людини, а також використання новітніх методик (зокрема процесуального інтерв'ю), що особливо актуально у справах про воєнні злочини, де допитувані особи часто перебувають у певному стані внаслідок психологічної травми. При цьому, на нашу думку, слід розрізняти первинну та вторинну психологічну травматизацію. Про першу говорять при

виникненні деструктивного психологічного стану внаслідок безпосереднього сприйняття свідком чи потерпілим протиправних дій, що підпадають під ознаки воєнного злочину. Щодо вторинної психологічної травматизації, то вона виникає у свідка (потерпілого) через актуалізацію спогадів про обставини вчинення такого злочину.

Слід наголосити, що психологічна травма, яка виникає або актуалізується під час допиту в кримінальних провадженнях за фактами вчинення воєнних злочинів, становить складне міждисциплінарне явище, яке перебуває на перетині кримінального процесу, психології та прав людини. У науковій літературі така травма розглядається як реакція особи на повторне переживання стресових подій у процесі відтворення обставин злочину. Це явище часто визначається як вторинна віктимізація або ретравматизація [11].

Травма під час допиту може проявлятися у різних формах: емоційній нестабільності, фрагментарності спогадів, труднощах у відтворенні подій, уникненні відповідей або навіть відмові від участі у процесуальних діях. Такі прояви нерідко помилково сприймаються як недостовірність показань, що створює додаткові ризики для об'єктивності кримінального провадження.

Отже, дослідження проблематики травми під час допиту в кримінальних провадженнях за фактами вчинення воєнних злочинів є необхідним для забезпечення балансу між ефективністю кримінального правосуддя та дотриманням прав і свобод людини. Воно сприяє формуванню сучасних стандартів процесуальної діяльності, орієнтованих не лише на отримання доказів, а й на захист гідності та психологічного благополуччя учасників кримінального провадження.

Якісно організований та проведений допит дозволяє слідчому не лише отримати важливу інформацію для розслідування, а й перевірити існуючі слідчі версії, з'ясувати позицію сторони захисту, визначити пріоритетні напрямки подальших дій і спланувати стратегію досудового розслідування.

Допит свідків і потерпілих здійснюється відповідно до положень ст. 224 КПК України, що визначає порядок фіксації та використання їхніх свідчень у кримінальному прова-

дження [7]. У випадках, коли існують підстави вважати, що протокол допиту може бути використаний у МКС, необхідно враховувати додаткові вимоги, передбачені міжнародними правилами доказування.

Зокрема, Правило 111 Правил доказування МКС встановлює обов'язок повідомляти допитувану особу про права [8], гарантовані ст. 55 Римського статуту МКС [12]. Це включає право не свідчити проти себе, право не піддаватися примусу та право давати показання рідною або зрозумілою мовою. У разі допиту підозрюваного, на якого поширюється юрисдикція МКС, перелік прав, які необхідно роз'яснити, є ширшим і охоплює додаткові гарантії захисту підозрюваного.

Що стосується свідків, їхні права і обов'язки, закріплені в ст. 66 КПК України [7], загалом відповідають положенням ст. 55 Римського статуту МКС [12], за винятком права не піддаватися примусу. Відтак під час допиту свідка слід окремо наголосити на цьому праві. Потерпілий, відповідно до ст. 56–57 КПК України, має право надавати свідчення, але не зобов'язаний це робити. Під час допиту йому також слід роз'яснити права, передбачені ст. 55 Римського статуту, з урахуванням міжнародних стандартів захисту.

Протокол допиту, відповідно до Правил 111, підписується особою, що проводить допит, допитуваним, за наявності адвоката – таким адвокатом, а також прокурором або суддею, якщо їхня присутність передбачена процедурою [12]. Протокол має містити дату, час, місце проведення та перелік присутніх осіб, що відповідає вимогам ст. 104 КПК України.

Особливо важливо, щоб під час допиту потерпілого була отримана згода на можливе використання його показань у міжнародних судових інстанціях. Потерпілий може надати дозвіл на використання всіх своїх свідчень або дозволити їх використання анонімно, без розкриття персональних даних. Міжнародна практика підкреслює, що дотримання цих правил сприяє законності і доказовій цінності матеріалів, а також забезпечує можливість подальшого розгляду справи у МКС [13, с. 102].

Досвід міжнародної практики свідчить про різноманіття методів проведення допитів, які

можна умовно поділити на дві великі категорії за їх основними принципами.

Перша група включає методи, засновані на так званому обвинувальному (accusatorial) підході, що акцентують увагу на отриманні інформації через активний вплив на допитувану особу. Друга група об'єднує методики, спрямовані на збір максимально об'єктивних даних (information-gathering methods), де основна мета – встановлення достовірних обставин події без застосування примусу чи тиску на особу [14].

У цьому контексті варто згадати позицію спеціального доповідача ООН з питань катувань Хуана Мендеса. У доповіді, представлений на засіданні Генеральної Асамблеї ООН у 2016 році, він підкреслив, що допити, зокрема підозрюваних, часто супроводжуються ризиком психологічного тиску, погроз або примусу. На думку Мендеса, подібні ризики виникають через хибне переконання, що застосування примусових методів є необхідним для отримання зізнань або інформації [15]. Водночас наукові дослідження доводять, що примусові методи, навіть якщо вони не доходять до рівня катувань, часто призводять до неправдивих зізнань, помилок у правосудді та підриву довіри громадськості до правоохоронних органів.

У сучасній кримінальній процесуальній практиці для отримання достовірної інформації дедалі частіше застосовують методи «процесуального інтерв'ю». Вони розроблені спільно слідчими та психологами, базуються на принципах ненасильницької комунікації та передбачають чітку підготовку, послідовне проведення та систематичну оцінку результатів. Ці методики дозволяють отримати максимально повні й об'єктивні відомості про обставини події, водночас мінімізуючи ризики травматизації допитуваних та дотримуючись міжнародних стандартів прав людини.

Розглянемо модель PEACE, яка розроблена у Великій Британії у відповідь на численні випадки примусових зізнань і пов'язаних із ними неправомірних вироків у 1980–1990-х роках. Сучасна методика процесуального інтерв'ю відображає розвиток моделі PEACE на основі практичного досвіду та нових наукових досліджень. Нині багато країн активно застосовують ці методи, деякі

впроваджують їх пілотно або запроваджують навчальні програми для правоохоронців та слідчих [16].

Основна мета процесуального інтерв'ю – отримати максимально точну і достовірну інформацію від потерпілих, свідків або підозрюваних, яка може бути використана у судовому процесі. Такий підхід мінімізує ризики людської помилки і отримання неправдивих зізнань, характерних для методів, орієнтованих на примус або підтвердження власної версії слідчого. Дослідження випадків неправомірних засуджень показують, що однією з основних причин судових помилок є явища «тунельного бачення» та «схильності до підтвердження», коли інтерв'юер підсвідомо шукає лише ту інформацію, яка підтверджує його припущення, і відкидає інші дані.

Модель PEACE структурована у п'ять ключових етапів: Engage and Explain (залучення та пояснення) – встановлення психологічного контакту, пояснення мети інтерв'ю; Account (виклад) – отримання повного викладу подій від допитуваного; Closure (завершення) – коректне завершення інтерв'ю, забезпечення психологічного комфорту; Evaluation (оцінка) – аналіз отриманих відомостей та визначення напрямків подальшого розслідування [16].

Використання примусових або стресових методів для отримання зізнань негативно впливає на мотивацію, настрій, пам'ять та сприйняття, що ускладнює подальше розслідування, як підкреслює Шейн О'Мара, професор у сфері експериментальних досліджень мозку: «Створення стресових психологічних умов для отримання зізнання має шкідливий вплив на розслідування» [16].

Процесуальне інтерв'ю ґрунтується на принципах ненасильницької комунікації та використанні відкритих запитань, що сприяють більш ефективному обміну інформацією та побудові довіри. Отримані дані перевіряються шляхом зіставлення з наявними доказами, а ретельно продумані питання допомагають уточнити неоднозначні моменти. Стратегічне розкриття доказів під час інтерв'ю дозволяє відокремити неправдиві факти від достовірної інформації.

Ключовим аспектом ефективного процесуального інтерв'ю є систематичне планування

та підготовка. Успіх кожного етапу впливає на наступні: добре організоване початкове залучення забезпечує більш повний виклад подій, а невдало проведений початковий етап може негативно вплинути на якість комунікації, зондування та стратегічного розкриття фактів. Професійне завершення інтерв'ю не лише підвищує ефективність поточного розслідування, а й сприяє формуванню довгострокової довіри між правоохоронними органами та громадянами.

Систематична оцінка отриманих відомостей і роботи інтерв'юера дозволяє підвищити якість наступних інтерв'ю, оптимізувати розслідування та забезпечити економію часу, коштів і ресурсів, а також підвищити довіру населення до правоохоронних органів. Таким чином, процесуальне інтерв'ю стає важливим інструментом сучасного кримінального процесу, особливо у справах, пов'язаних із воєнними злочинами, де точність і надійність показань є критично важливими для встановлення істини.

Модель PEACE (Planning, Engage and Explain, Account, Closure, Evaluation) є міжнародно визнаним стандартом проведення інтерв'ю та активно застосовується у Великій Британії, Австралії, Канаді та інших країнах [16].

Планування є ключовим етапом процесуального інтерв'ю. Воно включає психологічну та стратегічну підготовку, організацію місця проведення, обладнання, присутність адвоката, перекладача та розв'язання адміністративних питань [16].

Основні завдання планування включають: отримання максимально повної інформації про події та реципієнта, визначення мети інтерв'ю відповідно до плану розслідування, оцінка додаткової інформації та методів її збору, дотримання законодавства, правил та рекомендацій.

Ретельне планування дозволяє зменшити ризик повторних допитів, а також підвищує доказову цінність отриманої інформації, запобігаючи ресурсозатратним та потенційно невдалим кримінальним провадженням [16].

Ознайомлення і встановлення контакту (Engage and Explain) спрямований на залучення реципієнта та створення атмосфери співпраці. Інтерв'юер пояснює мету, поря-

док проведення, права учасника та правила комунікації. Особливу увагу приділяють психологічній підтримці: заспокоєнню особи та усвідомленню її вразливості [16].

Дослідження свідчать, що правильне встановлення контакту підвищує ймовірність співпраці та надання достовірної інформації, особливо серед винних осіб. Підходи для встановлення контакту: формування стосунків на основі емпатії та поваги; чітке пояснення правил та порядку інтерв'ю; використання підходу TED'S PIE: Tell (Розкажіть), Explain (Поясніть), Describe (Опишіть), Show me (Покажіть мені), Precisely (Точно), In detail (Детально), Exactly [16].

Інтерв'юований отримує можливість вільно викласти свою версію подій без перебивань. Активне слухання є ключовим для точності інформації та встановлення контакту [16]. Особливості полягають в униканні закритих та навідних питань на початковому етапі; забезпеченні детального та послідовного викладу; стимулюванні за допомогою TED'S PIE та зондуванні (Що? Чому? Коли? Як? Де? Хто?).

Вільний виклад дозволяє інтерв'юєру зібрати інформацію, яка підтверджує або спростовує різні альтернативні версії подій.

Після отримання вільного викладу інтерв'юєр переходить до уточнення деталей та розкриття доказів у стратегічно визначений момент.

Завершення інтерв'ю включає підведення підсумків, перевірку наданої інформації та забезпечення цілісності та легітимності процесу. Ключові завдання даного етапу полягають у підтвердженні правильності розуміння викладу; перевірки повноти наданої інформації; забезпеченні відкритих каналів зв'язку; проведенні оцінки інтерв'ю за участю керівника чи колеги для виявлення позитивних аспектів і можливостей вдосконалення [16].

Дослідження свідчать, що ефективна оцінка сприяє розвитку комунікаційних та стратегічних навичок інтерв'юєра.

Отже, процесуальне інтерв'ю за моделлю PEACE є ефективним інструментом у кримінальному розслідуванні. Його ключові переваги полягають у зменшенні ризику повторних допитів, підвищенні точності та надійності зібраної інформації; дотримання прав людини

та принципу презумпції невинуватості; стратегічному використанні доказів, підвищенні довіри між поліцією, підозрюваним і адвокатами.

Реалізація всіх етапів PEACE вимагає професійних комунікаційних навичок, ретельного планування та постійної оцінки ефективності.

Допит у кримінальних провадженнях щодо воєнних злочинів має виражену специфіку, зумовлену як характером самих правопорушень, так і особливим психоемоційним станом потерпілих і свідків. Особи, які пережили воєнні злочини, часто зазнають глибокої психологічної травми, що впливає на їхню здатність до відтворення подій, комунікації та участі у процесуальних діях.

З урахуванням цього ефективний допит у таких категоріях проваджень неможливий без застосування травмо-орієнтованого підходу. Йдеться не лише про дотримання процесуальних норм, а й про інтеграцію психологічних знань у практику досудового розслідування. Ігнорування психологічних особливостей травмованих осіб може призвести до ретравматизації, спотворення показань або навіть втрати важливої доказової інформації.

Забезпечення належних умов проведення допиту – зокрема, передбачуваності процедури, можливості перерв, уникнення тиску, використання зрозумілої мови та, за потреби, залучення фахівців (психологів, перекладачів) – сприяє як захисту прав людини, так і підвищенню якості отриманої інформації.

Отже, допит у кримінальних провадженнях щодо воєнних злочинів повинен здійснюватися з урахуванням принципів гуманізму, поваги до прав людини та міждисциплінарного підходу. Травмочутливий підхід виступає не додатковим елементом, а необхідною умовою ефективного та справедливого правосуддя, що дозволяє забезпечити баланс між інтересами кримінального переслідування та захистом постраждалих осіб.

З огляду на викладене вбачається за доцільне доповнити статтю 224 КПК України частиною 10 наступного змісту:

«Під час допиту потерпілих і свідків, які зазнали фізичного або психологічного насильства, зокрема внаслідок воєнних злочинів, слідчий, прокурор зобов'язані врахову-

вати їхній психологічний стан, забезпечувати безпечні умови допиту, утримуватися від дій, які можуть спричинити повторне травмування, та залучати психолога.

Повторний допит потерпілого або свідка, який зазнав травматичного впливу, допускається лише у разі обґрунтованої необхідності та з урахуванням його психологічного стану».

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Соловійова О. Є. *Допит як процесуальний засіб доказування у кримінальному провадженні*. Кримінальний процес та криміналістика: сучасний стан та перспективи : тези доп. всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 26 листопада 2020 р.). Харків : ХНУВС, 2020. С. 354–357. URL: https://dspace.univd.edu.ua/entities/publication/8c08f83c-164d-45f7-ae12-abae76256433?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 03.04.2026).
2. Лук'янчиков Є. Д., Лук'янчиков Б. Є. *Чи вичерпано можливості допиту як способу формування доказів у кримінальному провадженні*. Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. 2021. № 3 (51). С. 57-62. doi: 10.20535/2308-5053.2021.3(51).246463
3. Черноус Ю. М., Власенко С. О. Особливості тактики допиту в процесі розслідування незаконного заволодіння транспортним засобом. *Юридична психологія*. 2022. № 1 (30). С. 71-79. doi: <https://doi.org/10.33270/03223001.74>. <https://psychped.navs.edu.ua/index.php/psychped/article/view/1506/1500>
4. Шепітько І. І. *Криміналістика : підручник*. Київ: Юридична думка, 2016. 456 с.
5. *Криміналістична тактика: підруч.* / Г. С. Бідняк, О. Г. Кривокурс, І. В. Пиріг та ін. Дніпро: Дніпров. держ. ун-т внутр. справ, 2025. 252 с.
6. Дульський О. Л. Міжнародні стандарти криміналістичного забезпечення збирання доказів органами досудового розслідування. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2023. Вип. 64. С. 128–133. (Серія «Юриспруденція»). doi: 10.32841/2307-1745.2023.64.24.
7. *Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>. (дата звернення: 03.04.2026).
8. Rules of Procedure and Evidence. <https://www.icc-cpi.int/Publications/Rules-of-Procedure-andEvidence.pdf?fbclid=IwAR1L-weqjJor3qraL478HiR7HiTJGalwlvYRa1h0riBWouyU5ySvHTb7I> (дата звернення: 203.04.2026).
9. Кравчук О. О., Бондаренко М. О. Досудове розслідування воєнних злочинів. ГО «Вектор прав людини», 9 берез. 2022. URL: <https://hrvector.org/podiyi/22-03-09-w-s-a> (дата звернення: 03.04.2026).
10. Россоха С. В. Допит підозрюваного, потерпілого та свідків під час розслідування воєнних злочинів. *Право і суспільство*. 2024. № 4. С. 888-895. doi: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.4.127>
11. Сіренко Т., Бевзюк І. Психологічні особливості ведення травмочутливого допиту потерпілих/свідків травматичних подій війни: пам'ятка. Київ. 2024. 28 с.
12. Римський статут Міжнародного кримінального суду від 17.07.1998. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588 (дата звернення: 29.03.2026).
13. Жовтюк О. Особливості проведення допиту свідків і потерпілих під час розслідування порушення законів та звичаїв війни. *Юридична психологія*. 2024. № 1 (34). С. 101-109. doi: 10.33270/03243401.101.
14. Белоусов Ю. М., Яворська В. В. Посібник з особливостей проведення процесуального інтерв'ю в рамках кримінального розслідування, затверджений Ж. Лакруа, заступником Генерального секретаря ООН, ДМО ООН. 2024. 64 с.
15. Мендес Х. Доповідь Спеціального доповідача ООН з питань катувань/ Представлено на Генеральній Асамблеї ООН, Нью-Йорк, 2016. URL: <https://www.ohchr.org/en/special-procedures/sr-cpt/reports> (дата звернення: 03.04.2026).
16. Процесуальне інтерв'ю у кримінальних справах: навчальні матеріали СТІ. 2017 (1). URL: [file:///C:/Users/UserM/Documents/CTI-Training_Tool_1_UKR%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/UserM/Documents/CTI-Training_Tool_1_UKR%20(1).pdf) (дата звернення: 03.04.2026).

Дата першого надходження статті до видання: 15.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 17.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 21.05.2026